№ 133 Երեքշաբթի Նոյեմբերի 24. 1887 Երեքշաբթի Նոյեմբերի 24 № 133

ՏԱՍՆ ԵՒ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն: Тифлисъ. Редакція ‹Мшакъ›.
կամ Tiflis. Rédaction ‹Mschak›.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւնը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԵԿՈՂ 1888 ԹՒԻՆ

„ՄՇԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

Կը հրատարակվի Թիֆլիսում, նոյն դիրքով և նոյն պրոգրամայով: Մենք կը ստանանք սեփական ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:

‹ՄՇԱԿԻ› տարեկան գինը 10 րուբլի է, վեց ամսվանը 6 րուբլի:

Գրվել ‹ՄՇԱԿԻՆ› կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բարօնսկայա և Բաղարնայա փողոցների անկիւնում, Թամամշևի տանը:)

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից ‹ՄՇԱԿԻՆ› գրվելու համար պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція газеты ‹МШАКЪ›, իսկ արտասահմանից. Tiflis, Rédaction du journal arménien ‹MSCHAK›.

Առաջիկայ տարվայ ‹ՄՇԱԿԻ› պրոգրամը նոյնը կը լինի, այսինքն I. Առաջնորդող յօդուածներ. II. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընդհանուր յօդուածներ (հասարակական, դատաստանական, տնտեսական և այլն) թղթակցութիւններ, լուրեր. III. Կառավարչական կարգադրութիւններ. IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր. V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ և ԲՕՐՍԱ. VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ֆելիետօններ, ճանապարհորդութիւններ, ազգագրական, ուսումնական յօդուածներ, վէպեր և այլն. VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Յայտարարութիւններ ընդունվում են ամեն լեզուներով: Վճարը՝ բառին 2 կոպէկ: Տասն անգամից աւելի տպվող յայտարարութեան համար նշանաւոր զիջում կը լինի:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Գանձակից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գրեվիի հրաժարականը. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. ‹Աչքից ընկած՝ սրտից հանած› Ա. Ծիրմիշեանի պիեսա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

—

Նոյեմբերի 16-ին

Մօտ չորս տարի ազքատանոցի գործունէութիւնը դադարեցրած լինելով, վերջապէս երէկ Գրիգորիս հայր սրբի հրաւէրքով հաւաքվեցան ազքատանոցի հիմնադիր և անփոփոխ անդամները:

Ժողովը բացվելուն պէս հայր սուրբը յայտնեց որ ‹նախկին ազքատանոցի վարչութեան փոխարէն միայն եկեղեցիները կարող են ունենալ իրանց անունով ազքատանոցներ: Ես խորհուրդ կը տայի, կցեց հայր սուրբը, ունենալ երկու ազքատանոց, Ս. Լուսաւորիչ և Ս. Յովհաննէս եկեղեցիների անուամբ, որոնց մէջ և կիսել եղած գումարը›:

Այս խնդիրն առաջարկվեց քուէարկութեան:

Երկու ազքատանոց ունենալու համաձայնութեան հետ անդամները որոշեցին եղած գումարը ես կիսել: Բայց հէնց այդ հարցից փոքր ինչ յետոյ սկսեցին տաք վիճաբանութիւններ, որոնք վերջումը աղմկալի կերպարանք ստացան: Առաջ եկան մեծ տարաձայնութիւններ:

Նախագահը նկատելով, որ այլ ևս հնար չը կայ տաքացած գլուխները զսպելու, ժողովը փակված հրատարակեց և դուրս եկաւ: Բայց չը նայած ժողովի անաջող անցնելուն, ինչպէս լսում ենք, յաջորդը մտադիր է այս կիրակի ևս հրաւիրելու անդամներին:

Հայր սուրբի նպատակն է ինչպէս և իցէ անպատճառ վերջ տալ ազքատանոցի գործին: Այդպիսով երկու կամ մի ազքատանոց ունենալը Գանձակում սկզբունքով վճռված կարելի է համարել, յատկացնելով այդ գործին 7—8 հազար րուբլի պատկառելի դրամագլուխ: Բայց արդեօք անշուշտ կարիք է զգացվում ազքատանոց բանալ, այն էլ անպատճառ 7—8 հազար րուբլի դրամագլխով: Այդ խնդրի մասին մենք ստիպված ենք փոքր ինչ երկար խօսելու: Ազքատանոց ունենալ, այո, հարկաւոր է միմիայն տարեկան անդամավճարով բաւականանալով: Բայց յատկացնել նրան յիշեալ գումարը միայն ազքատներ պահելու համար—բոլորովին աւելորդ ենք գտնում:

Ազքատանոցի գործունէութեան միջոցում տարեկան անդամների թիւը 250-ից չէ պակասել երբէք, իսկ ամեն մի անդամի վճարը որոշված է եղել 3 րուբլի: Նոյն վճարը կարելի է թողնել և այժմ: Եթէ ենթադրենք որ անդամների թիւը կիջնի մինչև 200-ի, որ կասկածելի է, դարձեալ ազքատանոցը կունենայ 600 ր. տարեկան եկամուտ: Զենք յիշում բոլորովին կողմնակի մուտքերը, որոնք անպատճառ կը լինեն, ինչպէս անցեալն է վկայում մեզ: Իսկ 600 րուբլի գումարը մեր ազքատների համար, վստահ կարող եմ ասել, բաւական է:

Թէ ինչպէս են կառավարվել մեր ազքատները ազքատանոցի հիմնելուց առաջ, այդ հեռի անցեալի գործն է և մեզ յայտնի չէ նրանց վաղեմի նիստ ու կացը: Բայց մենք խոմ լաւ գիտենք և տեսնում ենք մեր ազքատների դրութիւնը վերջին 3—4 տարուայ ընթացքում: Քաղաքիս ազքատները զրկվելով ազքատանոցի 3—4 հազար րուբլի օգնութիւնից, որպիսի գումար, ի հարկէ, մնացել է ազքատանոցի սնդուկում, ունեցել են արդեօք կողմնակի հասոյթներ—դէթ կիսով չափ կառավարվելու համար:—Ոչ: Իրաւ է 3—4 տարուայ ընթացքում ժողովել և բաժանել են ազքատների մէջ մասնաւոր տուրքեր, բայց այդ ժողովարարութիւնները ի միասին առած ընդամենը եղել են ոչ աւելի քան 400—450 րուբլի. Սակայն այդ չնչին գումարը անգամ բաւականութիւն է տւել մեր ազքատների կարիքներին:

Ասել է թէ ազքատանոցի դադարման ժամանակ ազքատները միջին թւով ստացել են տարեկան 150 ր: Եթէ այդ գումարը կրկնապատկելու լինենք, ուրեմն 300 րուբլի բաժանելու լինենք տեղական ազքատներին, մենք տարեկան անդամական 600 րուբլի վճարից դարձեալ մնացորդ կունենանք 300 րուբլի: Այդ մնացորդը կարելի է բաժանել այն օտար ազքատների մէջ, որոնք են միայն կազմում մեր փողոցների և եկեղեցիների բագերի մշտական և տխուր փայլը: Առաջ բերելով յիշեալ հանգամանքները, մենք դարձեալ պնդում ենք, որ ազքատանոց ունենալ հարկաւոր է, բայց բոլորովին աւելորդ է յատկացնել նրան 7—8 հազար րուբլի դրամագլուխ:

Այդ պատկառելի գումարի մէջ աւելի կարևոր պահանջ կայ և այդ պահանջը օրիորդաց դպրոցի համար սեփական տուն ունենալն է, որից զուրկ է Գանձակի հայ հասարակութիւնը:

Գանձակը, որ ունի 1,600—1,700 տուն հայ բնակիչ, չունի սակայն օրիորդաց դպրոցի յատուկ և սեփական շինութիւն. թէև ունի տղայոց դըպրոցի շինութիւն, բայց ‹Աստուած շինութիւն համարէ›.... Պէտք է ասել և այն, որ ս. Յովհաննէս եկեղեցու բաղում կայ ընդարձակ և յարմար գետին ամեն տեսակ շինութիւններ սկսելու համար, բայց չը կայ մտածող և առաջնորդ.... Մեր գաւառի Բանանց, Փիփ, Զարդախլու գիւղերը ունեն իրանց դպրոցների համար սեփական տներ: Գետաշէն և Բարսում գիւղերը առաջիկայ գարնան կաւարտեն իրանց դպրոցների շինութիւնները, իսկ 1,700 տնից բաղկացած Գանձակ նահանգա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

‹ԱՉՔԻՑ ԸՆԿԱԾ—ՍՐՏԻՑ ՀԱՆԱԾ› կօմէդիա 4 արարողութեամբ. Ա. Ծիրմիշեանի.

—

Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 18-ին, հայ թատրոնասէրները Թիֆլիսի թատրօնում ներկայացրին բարեգործական նպատակով Ա. Ծիրմիշեանի նոր պիէսան: Հասարակութիւնը հետաքրքրվեց նոր պիէսայով և թատրօնը կատարելապէս լի էր: Գուցէ և թատրօնի լի լինելուն մասամբ նպաստեց բարեգործական նպատակը:

Բայց ինչ է Ծիրմիշեանի պիէսայի բովանդակութիւնը:

Գալուստ Թամթուլեանց Թիֆլիսի քաղաքացի, մօտ 60 տարեկան մարդ, պսակված է երկրորդ անգամ: Նրա երկրորդ կինը, Օսան, մի դեռ բաւական ջահիլ կին է, որի կատարեալ ազդեցութեան տակ է գտնվում Գալուստը: Իր առաջին կնոջից Գալուստն ունի մի որդի, Սարգիս, իսկ Օսանը իր առաջին մարդուց նոյնպէս մի որդի ունի, Ալէքսանդր Խիզանեանց, որ պսակված է Հեղինէ Ազաղաղեանի հետ, և ինչպէս երևում է արդէն որդիք էլ ունի նրանից: Պիէսայի մէջ դեր է խաղում և տիկին Ազաղաղեանց, Հեղինէի մայրը, այնուհետև հանդէս են գալիս մի կողմից Սարգսի երկու բարեկամներ՝ Տիգրան Գրիգորեանց (վարժապետ) և Անտօն Ջանադեանց, իսկ միւս կողմից Ալէքսանդրի բարեկամը Կարապետ Խարամեանց:

Գալուստը կատարելապէս գտնվելով իր երկրորդ կնոջ Օսանի ազդեցութեան տակ, հետզհետէ հեռացնում է իրանից, աչքից է գցում իր հարազատ որդի Սարգսին, որ շատ օրինաւոր, աշխատասէր, մարդասէր, բարի, նոյն իսկ իդէալիստ մարդ է, և իր ամբողջ կարողութիւնը, դեռ իր կենդանութեան ժամանակ ընծայում է իր երկրորդ կնոջ Օսանի որդուն, Ալէքսանդր Խիզանեանցին: Բայց սա անպիտան, քէֆ անող, չւայլ, կատարեալ շարլատան մարդ է, որ հետզհետէ վատնում է իր ամբողջ կարողութիւնը, այնուհետև համոզում է իր զոքանչին (Հեղինէի մօրը), իր բարեկամ Խարամեանցի անունով 40 հազար րուբլի պարտքով տալ, իսկ երբ ինքն ամեն բան հետզհետէ սկսում է կորցնել և իր դիզված պարտքերը այլ ևս չէ կարող վճարել ու գրաւ դրված տունը պէտք է արդէն ծախվի,—այն ժամանակ նա դիմում է գողութեանը.... Նա գողանում է տիկին Ազաղաղեանցից 40 հազար րուբլու փոխանակագիրը, գողանում է մինչև անգամ իր կնոջ պահարանից թանգագին իրեղէնները.... Ամեն տեսակ վատ արարքների մէջ Ալէքսանդրի խորհրդատու և նրան դէպի վատութիւն դրդողը՝ նրա մտերիմ բարեկամ Կարապետ Խարամեանցն է: Ես ահա, երբ ամեն բան քանդվել է և տունը արդէն ծախվել է, ամբողջ ընտանիքը վերջին յուսահատութեան մէջն է,—Գալուստի աչքից ընկած հարազատ որդի Սարգիսը ներկայանում է և յայտնում է որ ինքն է առել տունը աճուրդի ժամանակ,—մասամբ տարիների ընթացքում իր խնայած փողերով, իսկ մասամբ պարտքով,—և այդ տունը ընծայում է նորից իր հօրը: Առաքինութիւնը յաղթող է հանդիսանում և հայրն ու որդին գրկախառնվում են:

Այն էլ պէտք է աւելացնել որ Սարգիսն ու Հեղինէն, դեռ ևս այդ վերջինի օրիորդ եղած ժամանակ, ինչպէս պատմում է մեզ հեղինակը, միմեանց վրայ սիրահարված են եղել....

Ահա պիէսայի ամբողջ կարճառօտ բովանդակութիւնը:

***

Մի հինգ, վեց տարի սրանից առաջ նոյն Ալէքսանդր Ծիրմիշեան գրեց իր առաջին թատրօնական պիէսան ‹Օրիորդ Բէրօյեանց› վերնագրով: Պիէսան ունէր բաւական խոր միտք ու տենդէնցիա, ունէր քննադատական հայեացքներ մեր հասարակութեան մէջ գործող տիպերի աչքի ընկնող պակասութիւնների վրա.... Այդ պիէսայում, ինչպէս ես ասեցի էլ ‹Մշակի› մէջ այն ժամանակ տպված իմ երկար քննադատութեան մէջ՝ տիպերի մեծ մասը վերին աստիճանի րէալական էին: Եթէ Աթօյեանց մասամբ անբնական և չափազանցրած տիպ էր, ուրիշ կողմից կատարելապէս րէալական էին թէ ծերերը, թէ Սօֆիան, թէ ժամանակաւոր իդէալիստ Ջանումեանց, թէ մինչև անգամ վերին աստիճանի համակրելի Վարդուհին անգամ, չը նայելով որ այս վերջինը փոքր ինչ իդէալացրած էր....

Բայց ցաւելով պէտք է ասենք որ հինգ, վեց տարուց յետոյ նոյն հեղինակը իր նոր պիէսայում այնքան թոյլ, անգոյն, աննպատակ, անհիմն, փտողութիւնից զուրկ է երևացնում մեզ իր տաղանդը,—որ անկարելի է հաւատալ անգամ թէ ‹Օրիորդ Բէրօյեանցի› և ‹Աչքից ընկած-սրտից հանածի› հեղինակը մի և նոյն մարդն է:

Ծիրմիշեանի նոր պիէսայում չը կայ ոչ մի նոր միտք, չը կան կեանքից վերցրած ամբողջ, ամփոփ, րէալական տիպեր անգամ:

***

Նախ՝ հարկաւոր է բացատրել թէ ինչ բան է տիպը: Տիպը գեղարուեստական գրուածքի մէջ անուանվում է այնպիսի մի բնաւորութիւն, որ անհատական անձնաւորութիւն չը լինելով, մի յայտնի հասարակութեան մէջ յաճախ պատահող, ժամանակակից կեանքի ծնունդ համարվող, բազմաթիւ անձնաւորութիւններից վերցրած հաւաքական մի բնաւորութիւն է:

Տիպը բացառական անձնաւորութիւն չէ, լինի դա լաւ թէ վատ անձնաւորութիւն,—այլ նոյնանման բազմաթիւ անձնաւորութիւններից ձուլված մի հաւաքական բնաւորութիւն: Այդ է պատճառը որ մարդկութեան անմահ հանճարների ստեղծված տիպերը՝ կոչական անուններ են դարձել. Դօն-Կիխօտ, Դօն-Ժուան, Տարտիւֆ, Եագօ, Բազարօվ, Դէրժի-Մօրդա, Չիչիկօվ և այլն, սրանք բոլորն էլ հասարակ, ընդհանուր, կոչական անուններ են դարձել....

Հեռու չը գնալու համար և օտարազգի գրականութիւնից տիպերը փոխ չառնելու համար բաւականանանք ուշադրութեան առնել մեր նոր և դեռ ևս ազքատիկ գրականութեան մէջ ստեղծված տիպերը: Մենք թէև ոչ համաշխարհային, բայց գոնէ մեր բուն հայոց, ներքին տիպերն ունենք արդէն մեր ազքատիկ գրականութեան մէջ:

Ի՞նչ պէտք է անել գրականութեան մէջ տիպեր ստեղծելու համար: Պէտք է իմանալ ճիշդ կերպով դիտել և շնորհ ունենալ ընդհանուր, կամ բաւական տարածված բնաւորութիւնները՝ անձնական, բացառական, կամ հազիւ հանդիպող բնաւորութիւններից ջոկելու: Դա է իսկապէս րէալական դպրոցի խնդիրը և անպայման պահանջը:

Եթէ դուք շնորհ ունէք դիտել մեր ժողովրդի մի յայտնի ապականված մասի մէջ տարածված խաչագողութիւն անուանված ախտը,— դուք ստեղծում էք խաչագողի տիպը:

Եթէ դուք խոր և խղճմտաւոր դիտողութեան կենթարկէք մեր կեանքի այն երևոյթը, որ մեր հասարակութեան մեծ մասը իր նիւթական դժւա-

կամ քաղաքի ունեոր պատուելի հասարակութիւնը բաւականանում է միայն համարեա ամեն տարի օրիորդաց դպրոցը մէկ տանից միւս տուն տեղափոխելով, և դոցա հետ մեծ-մեծ խօսելով թէ սեփական շինութիւն պէտք է ունենալ, բայց և այնպէս, չը նայած այդ խօսքերին, դարձեալ մէջտեղ գործ և շինութիւն չը կայ։

Եթէ մեր ժողովուրդը դժուարանում է դիցուք երկու-երեք տարվայ ընթացքում ամենաչատը 8 հազար րուբլի ժողովել երկսեռ դպրոցների համար մի շինութիւն շինելու, ուրեմն աւելի խելացի և լաւ չէր լինի, աղքատանոցի 7—8 հազար րուբլի դրամագլուխը յատկացնել այդ շինութեան համար և այժմեանից սկսել շինութիւնը։

Երկու աղքատանոց ունենալ և յիշեալ դրամագլուխը դրանց մէջ հաւասար բաժանել չեն կամենում բոլորովին Ս. Յովհաննէս եկեղեցու ծխականները, իսկ մի աղքատանոց ունենալ, այն էլ ս. Յովհաննէս եկեղեցու անուամբ, միանգամայն մերժում են ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու ծխականները։ Ապա ինչպէս անել։

Թողնել աղքատանոցի հաշիւները ներկայ անկանոն և մութ դրութեան մէջ անկարելի է։ Միակ ելքը, մեր կարծիքով, այն է որ աղքատանոցի դրամագլուխը յատկացվի ուսումնարանին այն պայմանով, որ այդ գումարը գործադրվի շինութեան համար։ Ահա մեր խորհուրդը և դրա վրա էլ հրաւիրում ենք առաջիկայ ժողովի լուրջ ուշադրութիւնը։

Գ.

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Բացի «Մշակի» խմբագրատանից մեր լրագրի ԹԻՖԼԻՍԻ բաժանորդները կարող են «Մշակին» գրվել և հետեւեալ տեղերում 1) Պ. Միրզա Տէր-Գրիգորեանի մօտ, Անանովի քարվանսարայում (Սիօնի փողոց), 2) Պ. Խուդաւերդեանի մագազինում (Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, Մդիվանիի տանը), և 3) կենտրոնական գրավաճառանոցում, որ առհասարակ ընդունում է բոլոր թէ տեղական և թէ մայրաքաղաքի լրագիրների բաժանորդագրութիւնը։

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Ջիաքաչ երկաթուղու հարցը մեզանում վերջնականապէս վճռված է։ Տեղական վաճառականներից կազմված ակցիօներական ընկերութիւնը վճռեց անպատճառ յանձն առնել գործը և չը տալ օտարազգի ընկերութիւնների ձեռքը այդ արդիւնաւէտ ձեռնարկութիւնը։ Այդ իսկ դիտաւորութեամբ սկսվեցաւ երկու շաբաթ առաջ ակցիաների առնելը, որոնք կարճ ժամանակում ծախվեցան 300 հազար րուբլու գումարի։»

—

Ինչպէս հաստատ աղբիւրներից իմացաւ մեր թղթակիցներից մէկը, պ. Շահգեդամեան ծախում է ԲԱԳՈՒԻ մէջ իր երկաթի գործարանը հրէայ Գուստավ Լիստի վրա։ Գործարանը գնահատված է 400 հազար րուբլուց աւելի։ Ուրեմն՝ նորից յայտնվում է, որ հայը երկար ժամանակ չէ կարող շարունակել գործարանական ձեռնարկութիւնների վարելը։

—

Նոյեմբերի 21-ին, շաբաթ օր, Թիֆլիսի ժողովարանում, օր. Զիմմերմանի նախաձեռնութեամբ կայացաւ մի կօնցերտ ի նպաստ Թիֆլիսի առաջին գիմնազիայի չքաւոր աշակերտների։ Կօնցերտին մասնակցում էին օպէրայի երգչուհիներ տ.տ. Զարուդնայա և Զվիագինա, պ.պ. Պրեանիշնիկով, Մէրզվինսկով, Լոդի, Գօրսկի, Օպօչինին, Բէտինգէր և Սարաջեվ։ Առհասարակ կօնցերտը շատ աջողված կարելի է համարել. կօնցերտին մասնակցողներից իւրաքանչիւրին հասարակութիւնը բուռն ծափահարութիւններով էր վարձատրում և ստիպում կրկնել։ Այդ երեկոյ ամենից շատ աջողութիւն ունեցաւ երգչուհի Զվիագինա և պ. Օպօչինին, որը կարդաց մի քանի ծաղրաշարժ ոտանաւորներ։ Կօնցերտից յետոյ, ժամի մօտ $11^1/_2$-ից, սկսվեցան պարերը, որոնք շարունակվեցան մինչև գիշերվայ ժամի 3-ը։

—

Կիրակի, նոյեմբերի 22-ին, Թիֆլիսի Առեւտրական կլուբի դահլիճում, ինչպէս աֆիշայում յայտարարված էր, Ռուսաստան առաջին անգամ եկած համաշխարհային հռչակ ունեցող պրօֆէսօր-մագնետիզոր Մէլլինի տուեց իր առաջին ներկայացումը, տ. Անտուանէտ Էլվիրայի մասնակցութեամբ։ Առհասարակ Մէլլինի սէանսը շատ աղքատ էր իր բովանդակութեամբ։ Միակ հետաքրքիր կտորը նորա պրօգրամայի մէջ այն էր, որ նա քնացնելով տ. Էլվիրային և նրա աչքերը թաշկինակով կապելով, վերջինը կարողանում էր իմանալ, թէ պ. Մէլլինի ինչ առարկաներ է վերցնում ներկայ եղողներից իւրաքանչիւրից։ Հասարակութիւնը շատ քիչ կար և այդ պատճառով, սէանսի վերջը, պարեր չը կայացան։

—

Կովկասեան ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուն այս տարի շրջաբերականով առաջարկել էր քաղաքային և գաւառական ուսումնարանների տեսուչներին և ուսուցիչներին ուսումնասիրել տեղական տնային արդիւնաբերութիւնները։ Ուսումնասիրել պէտք է այն ծրագրով, որ ուղարկել է պ. հոգաբարձուն։ Այժմ, ինչպէս լսել է «Нов. Обозр.» լրագիրը, այդ գործը առաջ է գնում աջող կերպով։ Ուսուցիչներից շատերը արդէն աւարտել են իրանց աշխատանքը. միայն մնում է մօդէլներ և նկարներ պատրաստել, որոնց համար քիչ ժամանակ չէ հարկաւոր։

—

Մեզ գրում են ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ հետեւեալը։ «Նոյեմբերի 7-ին հասան այստեղ Ախալքալաք գաւառի նորակոչ զինուորները և երկու օրից յետոյ մեկնեցան դէպի Գօրի։ Այստեղ եւս զինուորագրական ատեանը իր գործունէութիւնը սկսել է և ահա այս պատճառով քաղաքը շարժում և կեանք է ստացել։ Անցեալ օրը հայ նորակոչները երդուեցին հայոց սուրբ փրկիչ եկեղեցում։ Զինուորացուներին դիմեցին մի քանի յորդորական ջերմ խօսքերով նախ՝ Աբրահամ քահանայ Գաղաղեան և ապա գաւառիս զինուորապետը։»

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅՈՒՄ, ինչպէս մեզ գրում են, կենսական պիտոյքները շատ թանգացել են։ Թէ հացի, թէ իւղի, թէ շաքարի և թէ մինչև անգամ մրգեղէնների գինը շատ բարձրացել է Ախալցխայում։ Քաղաքում նկատվում է դրամի կատարեալ բացակայութիւն։ Գողութիւններ և նոյն իսկ սպանութիւններ օրից օր աւելանում են։ Չը նայելով որ շրջակայ լեռները արդէն ձիւնով ծածկվեցան, բայց Ախալցխայի բնակիչներից միայն մի քանի հարուստներ կարող են փայտ առնել և տները վառել, քանի որ փայտը շատ թանգ է. փայտի սաժէնը վաճառվում է այժմ 15 ր. 50 կոպէկով։ Կուրի վրա եղած կամուրջը, որ նորերումս քանդվել է, դեռ նորոգված չէ, այնպէս որ Ախալցխան և Ախալքալաքը միացնող ճանապարհը ընդհատված է։ Հացի պուդը արժէ 1 ր. 60 կոպէկ։

—

ԹԷԼԱՒԻՑ մեզ գրում են հետեւեալը։ «Նոյեմբերի 14-ին, տիկին Վօլօխօվայի նախաձեռնութեամբ, տեղիս հաշտարար դատարանի դահլիճում կայացաւ բարեգործական նպատակով մի կօնցերտ։ Այդ երեկոյեան ամենից աչքի ընկնողը երիտասարդ երաժիշտ Վացկօ էր, որը ոգևորված և շատ վարպետութեամբ ածեց ջութակի վրա մի քանի պիէսաներ։ Երկու վրացի իշխանուհիներ երգեցին ազգային երգեր, Թարի դաշնակցութեամբ, տիկին Սափարօվա-Աբաշիձէ ծիծաղաշարժ կուպլէտներ երգեց, պ. Ածղուրեկի ոտանաւորներ կարդաց և այլն։ Թէլաւի հայ երիտասարդներն էլ (ուսուցիչները) մտադիր են շուտով մի հայերէն ներկայացում տալ բարեգործական նպատակով։»

—

ԻԳԴԻՐԻՑ մեզ գրում են։ «Նոյեմբերի 7-ին տեղիս ուսուցչական խումբը տեղացի երիտասարդների հետ միասին տուեց մի ներկայացում։ Խաղացին «Արշակ Բ.» հեղ. Գալֆայեանի և «Բաղդաձներ» վօդևիլը։ Զուտ արդիւնքն եղաւ 35 րուբլի, որ մտադրութիւն կայ գործ դնելու տեղիս երկսեռ դպրոցների աղքատ գրադարանը քիչ թէ շատ հարստացնելու վրա։ Եւ առհասարակ Իգդիրի երկսեռ դպրոցների տնտեսական դրութիւնը շատ նախանձելի չէ։ Անցեալ տարվանից թէև մնացել է 525 րուբլի կչտորդի և մասվաճառութեան արդիւնքը, բայց ուսուցիչները երկու ամսվայ ռոճիկն էլ մինչև այժմ չեն ստացել։ Ի՞նչ է անում հոգաբարձութիւնը,—չը գիտենք։»

—

Արդէն մենք հաղորդել էինք, քաղելով «Новости» լրագրից, որ նոր պետական կալուածական հարկի օրինագիծը ներկայացրած է պետական խորհրդին։ «Հիւսիսային գործակալութիւնը» հաղորդում է որ ենթադրված հարկի և արդէն գոյութիւն ունեցող հարկի չափի մէջ զանազանութիւն կը լինի 2—5 կոպէկ դեսեատինից, նայելով այս կամ այն նահանգին։

—

«Новости» հաղորդում է որ մասնաւոր անտառները պահպանելու համար կազմված ծրագիրը վաւերացրած է արդէն պետական խորհրդից և գործադրվելու է, որպէս օրէնք, առաջիկայ թուականի յունվարի 1-ից։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԷՎԻԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

—

Ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահ Գրէվիի հրաժարականի մասին Փարիզից, նոյեմբերի 20-ից, «Հիւսիսային գործակալութեան» միջոցով ստացանք հետեւեալ հեռագիրը.

«Երէկ, ազգային ժողովի և սենատի նիստերի կրկնվելուց յետոյ, հաղորդվեցաւ որ Գրէվի երբէք չէ մտադրվել ընդհարում ունենալ պարլամենտի հետ, և վաղը կը դիմի ժողովներին մի

րից վեր է ապրում և մեզանից գրեթէ ամեն մէկը ձգտում է իր շրջանից դուրս գալ, աշխատում է տալ իր զաւակներին իր շրջանին, իր դասակարգին անհամապատասխան կրթութիւն, և վերջը ընկնում, քանդվում է,—դուք կը ստեղծէք Ց ո վ ս է փ ի տիպը։

Եթէ դուք լաւ կուսումնասիրէք մեր մանրավաճառների, մեր չարչիների շրջանը,—դուք բոլորից միասին մի հաւաքական բնաւորութիւն դուրս բերելով կարող էք ստեղծել Մ ա ս ի ս ե ա ն ց ի տիպը։

Եթէ դուք խղճմտաւոր և առանց կողմնապահութեան կը վերաբերվէք դէպի մեր ուսում առնող և ուսում առած, համալսարանական երիտասարդութիւնը, դուք կը նկատէք որ նրանք գրեթէ առանց բացառութեան շատ համակրելի, իդէալիստներ են ուսում առնելու ժամանակ, բայց ուսումը վերջացնելուց յետոյ հանում են իրանց երեսից իդէալիստի դիմակը և հանդիսանում են անհամակրելի եսականներ ու նիւթապաշտներ,— և դուք այդ երևոյթը ուսումնասիրելուց յետոյ կը ստեղծէք ժամանակաւոր իդէալիստ Ջ ա ն ո ւ մ ե ա ն ց ի տիպը։

Եւ նոյն Փիչմիչեան, որ իր առաջին պիէսայում ստեղծեց Ջանումեանցի տիպը և մի քանի ուրիշ, թէև աւելի անորոշ տիպեր,—նոյն Փիչմիչեան իր նոր պիէսայում անկարող եղաւ մի հատ տիպ անգամ ստեղծելու։

* * *

Եւ ճշմարիտ ի՞նչ են «Աչքից ընկած-սրտից հանած» պիէսայի մէջ գործող անձնաւորութիւնները։ Վաթսուն տարեկան Գալուստը մի թոյլ բնաւորութեան, իր ջահել կնոջ ազդեցութեան տակ գտնվող, ուղղակի թոյլ, սեփական կամքից զուրկ, հոգեպէս հիւանդ մարդ է, որ ամեն տեսակ անարդարութիւններ է գործում իր որդու դէմ. դա տիպ չէ։ Օտանը մի փչացած բարոյականութեան կին է. դա տիպ չէ։ Հեղինէ մի անգոյն, կամքից զուրկ, անորոշ, բնաւորութիւնից զուրկ կին է։ Նրա պառաւ մայրը, որ ինքն նախատում է իր աղջկան թէ «արդէն 22 տարեկան կին ես, երեխաների մայր ես, և մինչև այժմ երեխայի սիրտ ու միտք ունես».... Նոյն պառաւը, որ գիտէ միայն ուրիշներին խորհուրդներ տալ, մի քանի րոպէից յետոյ յայտնվում է անհասատասամիտ, թեթևամիտ կին, որին կարողանում են յիմարացնել և Ալէքսանդրի պէս սրիկան և Կարապետի պէս աւազակը.... Հեղինակը ուզում է մեզ սկզբից մի խելացի, փորձված պառաւ կին ներկայացնել, բայց չեն անցնում մի քանի տեսիլներ և մենք համոզվում ենք որ այդ կնոջ գլուխը տեղը չէ. նա համ յիմարաբար և աննպատակ կերպով իրան կողոպտել է տալիս այդ երկու աւազակների ձեռքով, որոնց մասին ինքն գիտէ թէ անպիտան են, համ էլ նրանցից փոխանակագիր վերցնելով 40 հազար րուբլու, մի քանի ժամանակից յետոյ, ինքն չը գիտէ որտեղ է դրել.... արդեօք յատակի վրա է վայր գցել, թէ սեղանի վրա թողել, ու դուրս եկել սենեակից որպէս զի Ալէքսանդրը կարողանայ գողանալ փոխանակագիրը։ Եւ այդ ողորմելի կինը, որ մեծ մեծ խօսում է, ուրիշներին խրատում, երբ վերջը ինքն լաւ խրվում է,—անդադար կրկնում է՝ «ափսոս որ ես Սարգսի խորհուրդներին չը հետեւեցի»։ Սարգիսն էլ մի տիպ չէ, այլ մի չեղած և աննպատակ առաքինութեան տիպար է, ոչ թէ միայն մեր հասարակութեան մէջ, բայց ամեն տեսակ հասարակութեան մէջ։

Եթէ եւրօպական գրականութեան մէջ վերին աստիճանի բարոյական, առաքինի տիպերը, ինչպէս օրինակ, Վիկտոր Հիւգօի «Թշուառների» մէջ եպիսկոպոսի տիպը՝ անբնական, վերացական, իրական կեանքի մէջ չը պատահող տիպեր են համարվում,—ուր մնաց որ մեզ պէս հասական, փոքրանիւ հասարակութեան մէջ գտնվի Սարգսի պէս անձնուէր, անձնազոհ տիպ.... Եւ վերջապէս նրա արածն էլ աննպատակ է, մի բանի նման չէ, անբնական է.... փող ես դիզել քո աշխատանքից տարիների ընթացքում, դնում ես քո հօր և այն աղջկայ դժբաղդութեան մասին, որին մի ժամանակ սիրել ես,—օգնիր նրանց քո միջոցներից, վերջապէս ընդունիր նրանց քո տունը, երբ արդէն Ալէքսանդրը ամենքին չլրտել, ամեն բան գողացել ու փախել է։ Բայց ի՞նչ միտք ունի վերջին խնայած փողերի վրա դեռ նոր պարտք անել և ընծայել հօրը մի տուն, քանի որ այդ հայրը, Հեղինէն և նրա մայրը իրանց ամբողջ կարողութիւնը կորցրին.... Ի՞նչ պէտք է անեն նրանք այդ տան հետ, այդ փառաւոր տան մէջ ապրելով, իրանք էլ անընդունակ որ և է աշխատանքի.... Մարդը ապշում է.... կարծես թէ ներկայ է գտնվում մի դեռ անփորձ, հեղինակի առաջին պիէսայի ներկայացմանը։

Եւ Փիչմիչեան ուզում է մեզ հաւատացնել, որ Սարգիսը մի տիպ է, ուզում է մեր մէջ համակրութիւն ներշնչել դէպի Սարգսի պէս մարդը, որ կարծես լուսնից է եկել, ինչպէս ասում են, «աշխարհի մասին խաբարութիւն չունի».... Սարգիսը ուզում է փչացած մարդկերանց քարոզներով լաւացնել, ուզում է «համոզել» մի աւազակին, խիղճ զարթեցնել նրա մէջ, որ նա 40 հազարը յետ տայ. Նա կանգնում է դրան առաջ, մենակ, անզէն, միայն ցուցամատը բարձրացնելով,—և կամենում է երկու փորձված աւազակներին այդպիսով ճանապարհը կտրել....

Եթէ վերջապէս ընդունէինք, որ չարլատան Ալէքսանդր Խիզանեանից մի տ ի պ է, անտարակոյս կը մեղանչէինք ամբողջ մի դասակարգի դէմ. Վաճառական դասակարգի մէջ կարող են պատահել այդ տեսակ չարլատաններ, բայց Ալէքսանդրը չէ նկարագրված, ինչպէս Օստրօվսկու պիէսաների ռուս վաճառականների երիտասարդ որդիք՝ չաղ, քէֆ անող, վատնող, դ ա ր դ ի մ ա ն դ, նոյն իսկ անբարոյական, բայց այնու ամենայնիւ շատ կողմերից համակրելի,—այլ ոտից մինչև գլուխ փչացած, ապականված, կատարեալ աւազակ, կատարեալ քրէական յանցաւոր։ Այդ տեսակ մարդիկ կարող են լինել ամեն հասարակութեան մէջ, ուրեմն և մեզ մօտ, բայց նրանք տիպեր չեն, այլ բացառական անհատներ են.... Միակ տ ի պ Փիչմիչեանի ամբողջ պիէսայում, դա դուցէ սրիկայ և աւազակ Խարամեանցն է, որ արդէն փ ե շ ա կ ո վ աւազակ է, աւազակութիւնը իր ապրուստի միջոց է շինել և դրանով ապրում է։

* * *

Ի՞նչ պէտք է լինի բէալական ուղղութեան հետևող մի հեղինակի նպատակը, որ ուզում է իրական կեանքից վերցրած մի թատրօնական գրուածք ներկայացնել տալ բեմի վրա։ Նրա նպատակը պէտք է լինի զարթեցնել այս կամ այն հասարակական հարց, դնել մեր առջև մի հ ա ս ա ր ա կ ա կ ա ն խ ն դ ի ր, որ մեզ մնում է լուծելու, առաջ մղել ժամանակակից հասարակական կեանքի մէջ օրական հարց դարձած մի երևոյթ, որ մենք դուցէ ամենքս զգում ենք, նկատում ենք,—բայց ձեակերպել, ուրեմն և լուծել չենք կարող, մինչև որ գիտող հեղինակը նոյն երևոյթը չուսումնասիրէ ու մեր վճռին, մեր լուծմանը այդ կենսական խնդիրը չը ներկայացնէ։

Արդէն Փիչմիչեանի նոր պիէսայի հիմնական թ է մ ա ն էլ՝ մի հնացած, մաշված, ծամած թէմա է.... փող, փողի վրա հիմնված բաղդաւորութիւն, փողի կորուստի պատճառով դժբաղդութիւն, յուսահատութիւն, ախ ու վախ.... փողի ներկայութիւնը,—վերին աստիճանի երջանկութիւն է. փողի կորուստը ամենամեծ աղէտ է....

Հայոց գեղարուեստական ստեղծագործութիւնների, բեմական գրուածների ամբողջ ա ր ս ե ն ա լ ը (ռեպերտուարը) պտտվում է միմիայն

հաղորդագրութեամբ, որի մէջ կը յայտնի թէ ինքը ինչ է վճռել. իսկ մինիստրութիւնը Գրէվիի առաջարկութեամբ մնում է իր պաշտօնի մէջ։ Այդ տեղեկութիւններից յետոյ, որոնք ընդունվեցան ծափահարութեամբ, նիստերը յետաձգվեցան մինչև այսօր։ Այդ միջոցում ժողովատեղիի առաջ ամբոխի թիւը 5,000-ից աւելի հաւաքվեցաւ. թէ այդ և թէ այն պատճառով, որ ամբոխի յուզմունքը սաստկանում էր, հանրապետութեան հեծելազօրքը և ոստիկանութիւնը մաքրեցին ժողովատեղիի և գետեղրի մէջտեղ գտնվող ամբողջ տարածութիւնը։ Դէրուլէդ ահագին ամբոխի ուղեկցութեամբ դիմեց դէպի սենատը, և ապա դարձաւ ամբոխին մի ճառով, որը աւարտեց կեցցէներով ի պատիւ Գրէվիի և Բուլանժէի։ Ամբոխը պատասխանեց. «կորչի Ֆէրրի. պահանջում ենք հրաժարվել»։ Ոստիկանութիւնը ցրուեց ամբոխին։ Դէրուլէդ հրաժարվեց հեռանալ, այդ պատճառով նրան տարան ոստիկանատուն, որտեղից, այնու ամենայնիւ, մի ժամից յետոյ նա արձակվեցաւ։ Այն ժամանակ Դէրուլէդ գնաց «Intransigeant» լրագրի խմբագրատունը բողոք գրելու համար։ Ժողովի երկրորդ նիստից յետոյ, մինիստրները հաւաքվելով յայտնեցին Գրէվիին, որ նա պէտք է հրաժարական տայ։ Գրէվի պատասխանեց, որ ինքը այդ կանի, բայց որ հետևանքների վերաբերեալ պատասխանատուութիւնը ընկնում է ժողովի վրա, որովհետև ոչ թէ ինքը, այլ ժողովն է առաջ բերել այժմեան դրութիւնը»։

«Ժողովների մէջ կարդացվեցաւ Նախագահ Գրէվիի հաղորդագրութիւնը, որի բովանդակութիւնը հետևեալն է. «Մինչդեռ ես գործ ունէի միմիայն այնպիսի դժուարութիւնների հետ, որոնք արգելք էին դնում իմ ճանապարհի վրա, ինչպէս օրինակ, նոր մինիստրութեան կազմելն է, երբ քաղաքական գործիչները խոյս էին տալիս, թէև հանրապետութեան ձայնը հրաւիրում էր նրանց գործել ինձ հետ միասին,—այն ժամանակ ես մընում էի իմ պաշտօնի մէջ. բայց ժողովների երէկվայ ձայնատուութիւնը մի և նոյն է թէ ինձ հրաւիրում են հրաժարական տալ։ Ես իրաւունք ունեիմ և պարտաւոր էլ եմ մնալ. բայց խոհականութիւնը և հայրենասիրութիւնը ստիպում են ինձ հրաժարվել, որպէս զի կարելի լինի խուսափել ընդհարումներից այժմեան հանգամանքներում։ Ես թողնում եմ պատասխանատուութիւնը նոցա վրա, որոնք որ այդ իրանց վրա են առնում, և դիմում եմ Ֆրանսիային։ Ֆրանսիան կասի, որ իմ կառավարութեան ինն տարվայ ընթացքում ես ապահովացրի խաղաղութիւնը, կարգը և ազատութիւնը, որ ես նրան թողնում եմ զինուորված Եւրոպայում այնպիսի դրութեան մէջ, որ կարող է պաշտպանել իր պատիւը և իր իրաւունքները, և որ ես կարողացայ պահել հանրապետութիւնը խելայի ընթացքի վրա։ Ֆրանսիան կասի, որ այդ բոլորի փոխարէն՝ ինձանից խլվեցաւ այն պաշտօնը, որը ես ստացել էի նրա հաւատարմութեամբ։ Թողնելով քաղաքական գործունէութիւնս, ես ցանկանում եմ, որ այն հարուածը, որը ուղղած է իմ դէմ, չը զարկվէր հանրապետութեանը, և որ հանրապետութիւնը յաղթող դուրս գայ այն վտանգների միջից, որոնց նա ենթարկված է։ Դնում եմ ժողովի առաջ իմ հրաժարականը»։

«Նախագահի հաղորդագրութեան ընթերցումից յետոյ՝ սենատը և ժողովը յետաձգեցին իրանց նիստերը մինչև երեքշաբթի։ Այդ միջոցում ոչինչ աչքի ընկնող բան չը պատահեց։ Կօնգրէսը պէտք է գումարվի Վէրսայլում, վաղը, ժամը 2-ին»։

Վերջին հեռագիրները լուր բերեցին արդէն, որ նախագահի ընտրութիւնը կատարվեցաւ. ձայների առաւելութեամբ Սադի-Կարնօ ընտրվեցաւ ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բեռլինից հեռագրում են, որ Շտէյնի մէջ մի սօցիալական գաղտնի մեծ ընկերութիւն է բացված։

—Լեհական հարցը շարունակվում է զբաղեցնել իշխան Բիսմարկին, որը վախենում է, որ չը լինի թէ լեհացիներին գերմանացնելու գործը նոյնքան անաջող անցնի, որքան անաջող անցաւ Էլզաս-Լօթարինգիայինը։ Այդ պատճառով, ինչպէս երևում է գերմանական մի քանի լրագիրների տեղեկութիւններից, Բիսմարկ մտադիր է դիմելու նոր միջոցների։ Պօզնանում նորերումս հէնց այդ պատճառներից դրդված նոր ցոյցեր եղան։ Պրուսական իշխանութիւնը կարգադրել է, որ Պօզնանի շրջանի տարրական դպրոցներում լեհական լեզուն չաւանդվի։ Դրա դէմ բողոքելու համար ժողով կայացվեց, որին ներկայ էին աւելի քան 3,000 լեհացիք։ Շատերը ճառեր խօսեցին. մի ազնուրված ճառ խօսեց նոյնպէս և գերմանական բէյխստագի անդամ Կանդիտսկի, որը բողոքելով այդ տեսակ անարդար կարգադրութիւնների դէմ, յայտնեց, որ նոյն իսկ Վիէննայի դաշնագիրը պաշտօնապէս յայտարարել է լեհական ազգութեան և կրօնի ապահովութիւնը։ Այդ ճառը ոգևորութեամբ ընդունվեցաւ, և ներկայ եղողները վճռեցին դիմադրել։ Իշխան Բիսմարկ պահանջել է Պօզնանի ոստիկանապետից՝ ուղարկել իրան մանրամասն տեղեկութիւն այդ ժողովի մասին։

—Եթէ Փարիզում նախագահի ընտրութիւն կատարվի, այն ժամանակ բօնապարտիստները, ինչպէս գրում են արտասահմանի լրագիրները, վճռել են ձայն տալ մի հանրապետական կանդիդատի համար։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 նոյեմբերի։ «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետրօվսկի ճեմարանի նոր կազմակերպութեան նախագիծը արդէն մշակված է, և ի միջի այլոց մտադրութիւն կայ այդտեղի ուսանողների թիւը աւելացնել՝ ընդունելով ստորին գիւղատնտեսական դպրոցներից աւարտողներին իբրև ունկնդիրներ։ «Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ հաղորդակցութեան ճանապարհների մինիստրը ներկայացրել է պետական խորհրդին մի նախագիծ, որով առաջարկում է այդ մինիստրութեան մէջ նոր դեպարտամենտ կազմել, որը պէտք է վարի երկաթուղիների տարիֆների գործերը. իսկ ֆինանսների մինիստրը ներկայացրել է մի գրութիւն, որով առաջարկում է հիմնել այդ մինիստրութեան մէջ մի առանձին երկաթուղային դիւանատուն, որը վարէր երկաթուղային տարիֆների հարցերը, և այն բոլոր ճանապարհների գործերը, որոնք վերաբերում են ֆինանսների մինիստրութեանը։

ՆՕՎՕՉԵՐԿԱՍԿ, 20 նոյեմբերի։ Երէկ երեկոյեան վախճանվեց արքեպիսկոպոս Միտրոֆանի, 81 տարեկան հասակում։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 նոյեմբերի։ Հրատարակված է մինիստրների մասնաժողովի կարգադրութիւնը, որով թոյլ է տրվում օտարահպատակ կոմս Գըլատուրին և առևտրական Նօբէլին, որ նրանցից իւրաքանչիւրը չինեն պայթող նիւթեր պատրաստող գործարան։ Տեղի ընտրութիւնը և միւս մանրամասնութիւնները կը որոշեն պատշաճ մինիստրութիւնները։ Կառավարութեան և երկաթուղիների գլխաւոր ընկերութեան մէջ կայացած համաձայնութեան առիթով «Гражданинъ» լրագիրը դրականապէս հաղորդում է, որ այդ համաձայնութիւնը յիրաւի որ կայացել է.—ընկերութիւնը վճարում է գանձարանին 15 միլիօն, իսկ կառավարութիւնը թողնում է ընկերութեան ձեռքում երեք ճանապարհները էլի տասն և մէկ տարով։—«Новости» լրագիրը հաղորդում է, որ կերօսինի վրա դրվելի հարկի նախագիծը ընդունված է տնտեսութեան դեպարտամենտի կողմից, և շուտով կը ներկայացվի պետական խորհրդի քննութեանը։

ԽԱՐԿՕՎ, 21 նոյեմբերի։ Օրլօվի բանկի գործի վերաբերութեամբ հետևեալ վճիռը տրվեցաւ. Ավիլօվին զրկել անձամբ և ըստ կարողութեան ձեռք բերած իրաւունքներից և աքսորել Տօմսկի նահանգը, արգելելով որ նա այնտեղից չը հեռանայ մինչև երկու տարի, իսկ Սիբիրի շրջանից՝ մինչև վեց տարի ժամանակով։ Բօլտինին և Կուբիշկինին զրկել իրանց պաշտօնից. սակայն Բարձրագոյն մանիֆեստի զօրութեամբ, նրանք պատժի չեն ենթարկվում։ Սնանկների վարչութեան քաղաքացիական պահանջը 2 միլիօն 31 հազար է որոշված։ Մինչև այդ վճռի օրինական զօրութեան մէջ մտնելը՝ Ավիլօվին ազատութիւն է տրված։

ՓԱՐԻԶ, 21 նոյեմբերի։ Երէկ պատգամաւորների ժողովի առաջ կրկին ցոյցեր պատահեցան։ Լուիզա Միշէլ մտադրվեցաւ ժողովի մէջ մտնել, բայց ձերբակալվեցաւ։ Ցոյցեր անողների խումբը, առաջնորդութեամբ մի քանի պատգամաւորների և լրագրապետների՝ դիմեց քաղաքային խորհրդին և առաջարկեց միանալ իրանց հետ, և գնալով ժողովը, բողոքել Ֆէրրիի ընտրութեան դէմ։ Խորհուրդը ընդունեց այդ առաջարկութիւնը և 340 հանրապետական պատգամաւորների և սենատորների ժողովում՝ տեղի ունեցաւ նախապատրաստական ձայնատուութիւն՝ նախագահական կանդիդատի համար։ Առաջին քուէարկութեան միջոցին ամենից շատ ձայն ստացաւ Ֆլօկէ—101, իսկ ամենից քիչ Ֆէրրի—19. երկրորդ քուէարկութեան միջոցին ամենից շատ ձայն ստացաւ Ֆրէյսինէ—190, իսկ ամենից քիչ Ֆէրրի—11։ Բուլանժէ վերադարձաւ իր պաշտօնատեղին։

ԴՈՒԲԼԻՆ, 21 նոյեմբերի։ Այստեղի լօրդ-մէրը դատապարտվեցաւ երկու ամսվայ բանտարկութեան այն պատճառով, որ հրապարակ էր հանել ազգային միութեան արգելված ժողովի վերաբերեալ մանրամասնութիւնները։

ՎԵՐՍԱԼ, 21 նոյեմբերի։ 5 ժամին, 31 րոպէին կէսօրից յետոյ. կօնգրեսում, առաջին քուէարկութեան ժամանակ 852 ձայնից ստացան՝ Սադի-Կարնօ—303 ձայն, Ֆէրրի—212, Սօսիէ—148, Ֆրէյսինէ—76, Ապպէր—72, Բրիսսօն—26, Ֆլօկէ—5, Պիա -2, Դըլա-Ֆօրժ—2, Պաստեօր—2 և Սպիւլլէր—1։ Կրկնաքուէարկութիւնը անհրաժեշտ է։ Կօնգրէսի գաւիթում Ֆէրրի յայտնեց, որ ին-

---

փողի չորս կողմը։ Չը կան մեզ մօտ կենսական, բարոյական ուրիշ մօտիվներ, ուրիշ չարժաւիթներ, որոնք կարողանային՝ կամ հերոսացնել մարդկային էակին, կամ անյաւակութեան անդունդը գլորել նրան.... Չը կայ ոչ սէր, ոչ անհատական ազատութեան ձգտում, ոչ հերոսութիւն, ոչ ձգտում դէպի բարձր գաղափարները. կայ միայն փող....

Եթէ փող կայ,—տիրում է կատարեալ երջանկութիւն. և անհնարին է որ մեր մէջ առաջ գայ մի որ և է ողբերգական րոպէ, երբ փող կայ։ Երբ փող կայ, որդին, ինչքան էլ բռնաւոր լինի իր հայրը, այդ բռնութիւնը չէ զգում, կինը համբերութեամբ տանում է մարդու բռնութիւնները։ Եթէ աղջիկը սիրում է մի երիտասարդին, որ աղքատ է, նա շատ հեշտ կերպով խեղդում է իր մէջ սիրոյ զգացմունքը և պսակվում է մի չը սիրած, բայց հարուստ մարդու հետ։ Սէրը նրան չէ հերոսացնում։ Չէ հերոսացնում մեզ և մի որ և է բարձր վերացական գաղափար։

*
* *

Մենք ամեն բանի հետ հաշտվում ենք մինչև որ փող կայ,—մեր կեանքի մէջ միայն այն ժամանակ հասնում է ողբերգական րոպէն, երբ փողը կորչում է....

Ուրեմն մեզ մօտ, ինչպէս երևում է, բեմի միջոցով հասարակական խնդիրներ զարթեցնել կարելի է միայն մի շարժառիթից դրդված՝ փողի կորուստի շարժառիթից։ Դա է մեր կեանքի ամբողջ տրագիզմը...

Սունդուկեանցի «Պէպօի» ամբողջ տրագիզմը,—փողի կորուստն է, այն փողի որ հարկաւոր է ձկնորս Պէպօին, իր քրոջ մի կուպէց մարդու տալու համար, Սունդուկեանցի «Քանդած Օջախ» պիէսայի ամբողջ տրագիզմը փողի, կարողութեան կորուստի մէջն է, Փիրումեանի նոր պիէսայի ամբողջ տրագիզմն էլ կարողութեան կորուստի մէջն է....

*
* *

Փիրումեանի պիէսայի գլխաւոր գաղափարը իսկապէս մի կրկնութիւն է Սունդուկեանցի «Քանդած Օջախի» գաղափարի, միայն մի անշնորհ և աննպատակ կրկնութիւն։

Սունդուկեանց իր «Քանդած Օջախով» զարթեցնում է մի ամփոփ հասարակական խնդիր,—Փիրումեան հիմնում է իր պիէսան մի կատարելապէս մասնաւոր երևոյթի վրա։ Սունդուկեանց ներկայացնում է մեզ Ցովսէփի տիպը, որ մի ամփոփ, ամբողջ տիպ է, որի մէջ կը գտնէք ոչ թէ միայն մեր առևտրական դասակարգի, բայց փոքր ի շատէ մեր ամենքիս բնաւորութեան մասնիկները։ Ցովսէփը գիտէ, որ գաղրանիցում վաճառականի կինը՝ վաճառական է, զրողի կինը՝ գրող է, արհեստաւորի կինը՝ արհեստաւոր է, գիտէ որ այնտեղ կինը իր մարդու ընկերուհին է, նա գիտէ որ ինքն անհաշիւ է ապրում, որ նիսիա է առևտուր անում, զգում է որ չէ կարողանում իր կնոջ պարտաւորեցնել տան տնտեսութեամբ պարապել, խնայողաբար ապրել (փոխանակ փողեր շռայլելու, զուգվելու, ու լօտօի երեկոներ սարքելու), ինքն զգում է որ սխալ կերպով է դաստիարակում իր աղջկան, որը վաճառականի աղջիկ լինելով, փոխանակ տան տնտեսութեան գործին, աշխատանքին ընտելանալու,—զուգվում է վերջին մօդայով, պիանօի և երգեցողութեան դասեր է առնում.... Բայց նա չէ կարողանում ընդհանուր կործանիչ հոսանքի դէմ գնալ,—և քանդվում է։

Փիրումեան իր պիէսայով չէ զարթեցնում ոչինչ հասարակական խնդիր. նրա մօտ նոյնպէս քանդվում է մի ընտանիք, բայց նա քանդվում է մի կատարելապէս մասնաւոր երևոյթի պատճառով, որ անհնարին է ընդհանրացնել,—այն է տան որդու, Ալէքսանդրի շռայլատնութեան, աւազակութեան պատճառով։

Ցովսէփի տիպը ընդհանուր է,—Ալէքսանդրի տիպը մի մասնաւոր բացառութիւն է, որի նման գուցէ հազիւ մի քանի տասնեակ մարդիկ կան մեր հասարակութեան մէջ։

Ցովսէփը աւելի քան տիպ է,—նա մեր օտարասէր հասարակութեան մարմնացումն է....

Երկու պիէսաներումն էլ օջախը քանդվում է, բայց Սունդուկեանցի պիէսայում նա քանդվում է մեր ընդհանուր ախտերի պատճառով, իսկ Փիրումեանի պիէսայում մի մասնաւոր երևոյթի պատճառով։

Սունդուկեանցի պիէսայի ներկայացմանը ներկայ գտնվելուց յետոյ, մենք բոլորս, ամբողջ թատրոնի հայ հասարակութիւնը դուրս ենք գալիս աւելի կամ պակաս գլուխը խոնարհեցնելով և զգալով որ Ցովսէփի տիպի մէջ մեր բոլորիս մի մի մասնիկ կայ. մենք բոլորս, ի հարկէ, աւելի կամ պակաս, Ցովսէփի պէս ենք ապրում և այդ է պատճառը որ մենք զգում ենք թէ հեղինակը իր պիէսայով մեզ լուծելու է առաջարկում մի ընդհանուր հասարակական խնդիր, մեզ բոլորիս առջև մի ընդհանուր պահանջ է դնում.... Մենք ամենքս փոքր ի շատէ ապրում ենք մեր նիւթական ոյժերից վեր, ամենքս էլ ջանում ենք մեր շրջանից դուրս գալ, մեզանից ոչ ոք, ինչպէս Թիֆլիսեցին ասում է «մեր կաշու մէջ չենք մնում».....

Իսկ Փիրումեանի պիէսայի խաղարկութեան ներկայ գտնվելով, մենք ներկայ ենք գտնվում մի մասնաւոր դրամայի կատարվելուն։ Մի սրիկայի, գողի, աւազակի շնորհով, որը ընկերանում է մի աւելի էլ փորձված, դարբնած, աւազակութիւնը իր համար փեշակ դարձրած սրիկայի հետ,—քանդվում է մի ամբողջ ընտանիք, որը ամբողջութեամբ բաղկացած է թուլամորթ, բնաւորութիւններից զուրկ, փալաս մարդկանցից, որոնք լուռ կերպով, առանց բողոքելու թոյլ են տալիս աւազակին իրանց վերջնականապէս կողոպտելու, ու առանց ձայն հանելու, ինչպէս ասում են, «իրանց բողազը դուրս կտրելու»։

Եւ վերջը դուրս է գալիս մի առաքինի մարդ, որ պիէսայի բոլոր չորս գործողութիւնների ընթացքում միայն դատարկախօսութեամբ և աննպատակ քարոզներով էր զբաղվում,—չորրորդ գործողութեան վերջը ինքն իրան ամբողջ կարողութիւնից զրկում է ու ընծայում է իր կարողութիւնը կեանքի համար այդ ապարդիւն երեք փալասներին,—հօրը, Հեղինէին և նրա մօրը....

Իսկ ինքն աղքատ, ամեն միջոցներից զուրկ գնում է «իր Տիգրանի» հետ ինչ որ անյայտ գործեր կատարելու, որ ամբողջ երեկոյ չէ կատարել և պէտք է սկսի կատարել միայն այն ժամանակ, երբ հասարակութիւնը թատրոնից դուրս է գալիս և տները է ցրվում....

Եւ տիկին Աղաղաղեանց օրհնում է Սարգսի և Տիգրանի սկսած և մեզ ու իրան Փիրումեանին անյայտ գործը....

Իսկ Ալէքսանդր Փիրումեան այնքան միամիտ է եղել, որ հաւատացել է թէ Սարգիսն ու Տիգրանը, որոնք ամբողջ պիէսայի ժամանակ ոչինչ չեն գործել, նոր պիտի ինչ որ գործել սկսեն, երբ բեմի վարագոյրն արդէն իջնում է և թատրոնի ծառաները սկսում են արդէն գազը հանգցնել թատրոնում.... իսկ մենք ամենքս՝ ինքն հեղինակը, «Հայուհեաց ընկերութեան» բոլոր անդամուհիները, ու տանջված թատրօնասէրները իրանց տանջված սուֆլիօրով,—բոլորս արդէն քաղցր քընով քնած ենք մեր անկողիններում։

Գրիգոր Արծրունի

քը հրաժարվում է թեկնածութիւնից յօգուտ Սադի-Կարնօյի։ Ֆէրրի և Ֆրէյսինէ հրաժարվեցին թեկնածութիւնից յօգուտ Սադի-Կարնօյի, որի ընտրութիւնը այդ պատճառով համարվում է ապահոված։

ՓԱՐԻԶ, 22 նոյեմբերի։ Կօնգրէսում, երկրորդ և վերջնական քուէարկութեան ժամանակ, 833 ձայներից Սադի-Կարնօ ստացաւ 616 ձայն, Սօսիէ—188, Ֆէրրի—10 և Ֆրէյսինէ—6. Սադի-Կարնօ, որը մի քանի անգամ եղել է հասարակական աշխատանքների և ֆինանսների մինիստր և պատկանում է ձախակողմեան կենտրօնին, ընտրվեցաւ հանրապետութեան նախագահ։ Շնորհաւորութիւնների ժամանակ, Սադի-Կարնօ շնորհակալութիւն յայտնեց իրան ցոյց տուած հաւատի համար, որը վկայում է թէ խաղաղութեան և համաձայնութեան ցանկութիւն կայ, որով ներշնչված է հանրապետական Ֆրանսիան, որը ապացուցանում է, թէ երկրի ներկայացուցիչները գիտեն միաբան գործել, նպատակ ունենալով ապահովացնել սահմանադրութիւնը և դիմացկուն ու գործունեայ կառավարութեան կանօնաւոր գործողութիւնը, որը կարող է տալ ազգին ներքին ազատութեան և արտաքին արժանապատուութեան հետ միասին այն ամեն բարօրութիւնները, որը Ֆրանսիան սպասում է հանրապետութիւնից։ Գրէվի դուրս գնաց Ելիսեան պալատից չորսի կէսին։ Փարիզում տիրապետում է մեծ կենդանութիւն. բայց մտքերը խաղաղվեցան. ամենքն էլ շնորհաւորում են միմեանց նախագահի բաղդաւոր ընտրութեան պատճառով։

ԲՐԻՒՍՍԵԼ, 22 նոյեմբերի։ «Nord» լրագիրը հերքում է այն լուրը, որ իբր թէ Ռուսաստանը եռանդով դիմադրութիւն է ցոյց տալիս Սուէզի պայմանագրին։ Ռուսաց կառավարութիւնը հիմք չունի այդ առարկայի մասին շուտ յայտնելու իր կարծիքը, մինչև որ Բ. Դուռը չէ յայտնել իր մտադրութիւնները։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 նոյեմբերի։ Երէկ վախճանվեցաւ յայտնի իրաւաբան, «Судебный Вѣстникъ» ամսագրի նախկին խմբագիր Դումաշէվսկի։ «Нов.» լրագիրը հաղորդում է, որ ֆինանսների մինիստրութեան առանձին յանձնաժողովը մշակել է հացի բեռների տեղափոխութեան սակագնի նախագիծը։ Տեղափոխութեան վճարի աւելացնելը, որ հինգ միլիօն է հաշուած, պէտք է լրիւ գանձարանը մտնի։

ՓԱՐԻԶ, 23 նոյեմբերի։ Սադի-Կարնօ տեղափոխվեց Ելիսեան պալատը և ընդունեց Գրէվիին և քաղաքական շատ գործիչներին։ Ռուվիէի մինիստրութիւնը մինչև նոր մինիստրութեան կազմակերպութիւնը մնում է իր պաշտօնի մէջ։ Ռուսաստանի և Գերմանիայի դեսպանները այցելեցին արտաքին գործերի մինիստրին և իրանց կառավարութիւնների կողմից բաւականութիւն յայտնեցին ճգնաժամի բարեյաջող վախճանի առիթով։

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Նոյեմբերի 20-ին

Ռուսաց 1 րուբլ Լօնդօնի վրա արժէ	$21^7/_{32}$	պէնս.
— — Համբուրգի վրա —	$179^3/_4$	պֆ.
— — Փարիզի վրա —	$223^3/_4$	սան.
Ոսկի — արժէ — . .	9 ›	1 կ.
Մաքսային կուպօններ — . .	180 ›	— ›
Արծաթ — — — . . .	1 ›	32 ›
Բօրսային դիսկօնտներ — . .	$5^3/_4$ և ›	7% ›
Պետակ. բանկ. 5% տոմս 1-ին շրջանի	100 ›	— ›
— — — — 2-րդ —	98 ›	— ›
— — — — 3-րդ —	97 ›	75 ›
— — — — 4-րդ —	97 ›	87 ›
— — — — 5-րդ —	97 ›	75 ›
— — — — 6-րդ —	— ›	— ›
Արևելեան 5% փոխառութ. 1-ին շրջ.	97 ›	50 ›
— — 2-րդ —	97 ›	50 ›
— — 3-րդ —	97 ›	50 ›
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	275 ›	50 ›
— երկրորդ —	245 ›	50 ›
$5^1/_2$% ռէնտա	103 ›	— ›
Ոսկեայ ռէնտա.	193 ›	75 ›
Եօթերորդ կօնսօլիդած փոխառութիւն.	163 ›	— ›
Նոր երկաթուղային ռէնտա . . .	97 ›	75 ›
5% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդ. ընկ.	92 ›	25 ›
Գրաւ. թղ. Ազնւ. բանկի . . .	98 ›	— ›
$5^1/_2$% գրաւական թղթեր խերսօնի կալուած բանկի.	98 ›	25 ›
6% գրաւակ. թղ. Խարկօվի կալ. բան.	101 ›	12 ›
— — Պօլտավայի— —	101 ›	12 ›
— —Պետ.Տուլսկ.— —	101 ›	12 ›
— — Կիևի — —	101 ›	12 ›
— — Մօսկվայի — —	100 ›	75 ›
— — Բեսարաբ. Տավր.—	100 ›	75 ›
— — Նիժ. Սամար. —	101 ›	— ›
— — Վիլնայի —	100 ›	87 ›
— — Թիֆլիսի—27 և 43 տ.	98 ›	50 ›
— —Քութայիսի-18 և 43 տ.	99 ‹	— ›
Վօլժսկօ-Կամսկի բանկի ակցիաները	704 ›	50 ›
Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւ. ընկ.	264 ›	— ›
Րիբինսկ-Վօլօգօվի ընկ.	81 ›	17 ›
Ս. Պետերբուրգի քաղաքային օբլիգացիաներ.	93 ›	75 ›
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	93 ›	50 ›
Օդէսայի — — .	93 ›	25 ›
Թիֆլիսի քաղաք. կրեդ. ընկ. օբլ. .	83 ›	— ›
Նոր փոխառութիւն.	82 ›	12 ›

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Լոյս տեսաւ
Յ. ՆԱԶԱՐԵԱՆՑԻ ԿԱԶՄԱԾ

1888 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Բաղկացած է 320 երեսից։ (1887 թւինը բաղկացած էր 160 երեսից)

Ընդարձակ ցուցակ

Նոր տարի (բանաստեղծութիւն), Խուարմունք. Շարժական տօները և նոցա միջոցները. Էֆեմերտիի զուշակութիւնը. Տաղեր և Շարականներ։—Կաղանդ (բանաստ). Այն տօն օրերը, երբ հայոց ու ռուսաց ուսումնարաններում և փարչական տեղերում պարապմունք չէ լինելու։

Ա. ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ.—Ժողովրդական կրթութիւնը (եւրօպական տէրութեանց). Ռուսաստանի քաղաքները և նշանաւոր տեղերը՝ բնակիչների թւով և Մօսկվայից, Ս. Պետերբուրգից ու նահանգական քաղաքից ունեցած հեռաւորութեամբ։

Բ. ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ.—Փ օ ս տ. փօստի կանօնները, փօստի սայլերը (կայարանների հեռաւորութիւնը և գները). Ե ր կ ա թ ո ւ ղ ի. երկաթուղու կանօնները, Ռուսաստանի գըլխաւոր քաղաքների երկաթուղիների գների ազիւսակը, Անդրկովկասեան երկաթուղի (կայարանների հեռաւորութիւնը և գները). Շ ո գ ե ն ա ւ. Կասպից, Ազովեան և Սև ծովի վրա. փօստային նաւերի երթևեկութեան օրերը, ժամերն ու գները). Սև ծովի ծովեզրեայ քաղաքների շոգենաւերի գների ազիւսակը. Հ ե ռ ա գ ի ր.—Հեռագրի կանօնները։

Գ. ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.—Համաշխարհային, ռուսաց, հայոց և վրաց պատմութեան նշանաւոր անցքերը. Մեր կաթողիկոսունքը։

Դ. ՇՏԱՏ հոգևորականաց և ժողովրդականաց թեմին հայոց Վրաստանի և Իմերեթի.—Վիճակային կօնսիստորիայ, գործակալութիւնք.—Թիֆլիսի ու թեմի բոլոր քաղաքների եկեղեցիները, միաբանութիւնքը, քահանայից, սարկաւագաց (դպրաց ու ստորին եկեղեցական պաշտօնէից) հոգևոր կոչման մէջ մտնելու և ձեռնադրութեան թուականները, նոցա արու զաւակների ու ծխոց թիւը։—Թեմի բոլոր գիւղօրայքը, ժողովրդոց տների ու եկեղեցեաց թիւը և հոգևորականաց ազգանունները։—Հ ա մ ա գ ո ւ մ ա ր Վրաստանի և Իմերեթի թեմի. Եզրակացութիւնք։

Ե. ԹԻՖԼԻՍԻ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ.—Քաղաքային խորհրդի իրաւասունները, հայոց եկեղեցիքը, երեսփոխանները և քահանայք։

Զ. ՄԵՐ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ.—Է. ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

Տէրտէր (բանաստ.).—ԵՐԱԶԱՀԱՆ. Լուսնի երազացոյց։—Զօրրորդ շրջան Հայկայ։—Գինն է 15 կօպէկ։ 10-ով առնողին—12 կօպէկ, 200-ով առնողին—10 կօպէկ։

Ծախվում է Զ. Գրիգորեանցի Կովկասեան գրավաճառանոցում։ Կարելի է դիմել և այս հասցէին.—Въ Тифлисъ, на Авлабарѣ.—Учителю Ованесу Назарянцъ.

5—5 (Ե)

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ԹՈՅԼՏՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑԱԾ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ՄԿՆԴԵՂ

ՄԻՇՈՒՆԱՑ

ՄԵԾ ԵՒ ՓՈՔՐ ՄԿՆԵՐԸ կատարելապէս ոչնչացնելու համար։ Արկղիկի գինը 1 ր. 50 կ. Արկղիկի $^1/_4$ արժէ 60 կ.։

Հ ե ղ ո ւ կ բ ա ղ լ ի ն ջ ն ե ր ի դէմ։ Սրուակի գինը, վրձինով միասին 1 րուբլի։

Լ ո ւ, ց ե ց, բ ո ղ ո ճ ոչնչացնելու փ ո շ ի։ Գօրակի գինը 1 ր. 20 կ. զուտապէրշի մեքենան առանձին. $^1/_2$ գօրակ 65 կ.

Ս մ բ ա կ ա յ ի ն օ ծ ո ւ ն, Րիս Գուտմանի, ձիերի սմբակները ամեն օր օծելու համար, պահպանում է սմբակը ճաքելուց և նալելու միջոցին թուլանալուց։ Գօրակի գինը 1 րուբլի։

Կ ո ւ զ ը ի ճ ա ր պ ի օծուն, պահում է խոնաւութեան դէմ և կակուղ զրութեան մէջ՝ կօշիկները, բօտինները, ձիերի սանձերը։ Գինը 75 կօպ.

Մ ա զ ե ր ի ն ե ր կ, սև, շագանակագոյն և շէկ։ Մի անգամ ներկված մազերը իրանց գոյնը պահում են մինչև վեց շաբաթ։ Ներկված մազերը չէ կարելի զանազանել բնական մազերից։ Արկղիկը 3 րուբլի.

Րիս. Գուտման

Գլխաւոր պահեստ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ գտնվում է Վ. Գ ր ի վ ն ա կ ի դեղատան ապրանքների մագազինում, «Լօնդօն» հիւրանոցի տակ, Զուբալօվի տանը։ 68—100

EXPORTATION-IMPORTATION

CONSTANTIN P. CHÉHIANTZ

MILAN (ITALIE)

Կոնստանտին Պ. ՇԽԵԱՆՑԻ առևտրական գրասենեակը լինելով ՄԻԼԱՆ, և ունենալով ուղղակի յարաբերութիւններ Իտալիայի, Շվէյցարիայի և Ֆրանսիայի ֆաբրիկաների հետ, կընդունի յանձնարարութեամբ ապրանքներ ծախելու համար հետևեալները՝ մետաքս, բօժօժ, մետաքսի և բօժօժի Թիացորդք, բուրդ, բամբակ, ցորենդէն, նաւթ և ընդհանրապէս կովկասեան միւս ամեն տեսակ ապրանքները, որոնք ծախվում են Եւրօպայում։ Յանձնարարութեամբ կընդունի դարձեալ առնել Եւրօպայի ամեն տեսակ ապրանքներ Կովկասի համար։ Ամբողջ ապրանքները ստանալուց աժան և ձեռնտու պայմաններով փող կը տայ ի հաշիւ. մանրամասն տեղեկութեանց համար գրել այս հասցէով. Monsieur Constantin P. Chéhiantz, № 18, Via Lauro, Milan, (Italie МИЛАНЪ (Италія).

Խնդրում եմ այն բոլոր անձինքներին, որոնք վաճառում են իմ կազմած „ՁԻՆՈՒՈՐԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՆՕՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ“ գիրքը, որ բարեհաճեն ուղարկել ինձ վաճառած գրքերի հաշիւը և փողերը։ Վերադարձած լինելով Թիֆլիս, այժմ պէտք է դիմել ինձ այս հասցէով. Тифлисъ. Редакція „Мшакъ“

Խ. Մալումեան

ՕՐԱՑՈՅՑ
1888
ՆԱՀԱՆՋ ԹՈՒԱԿԱՆԻՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ
Գինն է 15 կօպէկ

Գումարով առնողները՝ գումարի քանակութեանը նայելով, նշանաւոր զիջումն կունենան։

Օրացոյցին կցած է՝

1) Եկեղեցական և կայսերական տօները ազգային ուսումնարաններում։
2) Հայոց եկեղեցական ծխական ուսումնարանների կանօնները և ծրագիրները։
3) Կենտրօն. գրավաճառանոցի հայերէն գրքերի լիակատար ցուցակը։
4) Երապահան հարուստ և ընդարձակ։

Վ ա ճ ա ռ վ ո ւ մ է
ԿԵՆՏՐՕՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ

Հասցէն՝ Центральная книжная торговля въ Тифлисѣ.

Ճանապարհածախսը առնողների վրա է։ 5—6

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆՑԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
Կ ի ն - բ ժ ի շ կ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆՑ 11—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ԲԷՆԿԼԷՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջների, կոկորդի, սիֆիլիսի և ատամների ց.
Ա. ԳՈՒՐԿՕ—12—1 ժ. աչքի, ներքին և մանկական ց.
ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի և ուրբաթ, կանանց ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. ամեն օր, բացի երեքշաբթի և ուրբաթ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԶԱԵՎՍԿԻ—5—7 ժ. ջղային ց. և էլէկտրօ-տերապիա.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց ց.
Հիւանդանոցումն է մ ա ն կ ա բ ա ր ձ ո ւ հ ի Մ օ զ ե ր։
Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար համաձայնութեամբ։ Մշտական անկողիններ.

Հիւանդանոցի փոխ-վերատեսուչ ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ

ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

(Вѣнскій магазинъ)

Գօլօվինսկի պրօսպէկտի վրա, Մղիվանիի տանը, առաջին կլասիկան գիմնազիայի դիմաց։

Պատիւ ունեմ յայտնելու Թիֆլիսի յարգելի հասարակութեանն, որ ՄՕՏ ՕՐԵՐՍ ստացել եմ զանազան յայտնի և նշանաւոր գործարաններից ՄԵԾ ԲԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ տ ղ ա մ ա ր դ կ ա ն ց և ե ր ե խ ա յ ո ց ա շ ն ա ն ա յ ի ն և ձ մ ե ր ա յ ի ն ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ ամենավերջին ձևի։ Ամենի համար գները մ ա տ չ ե լ ի և ձ ե ռ ն տ ո ւ են։

7—12 Վ. Խուդավերդեանց

Дозволено цензурою, Тифлисъ 23 ноября 1887 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская ул. д. каз.